

ТЕОРІЯ ТА МЕТОДИКА НАВЧАННЯ

УДК 373.5.091.313:[373.5.016:811.161.2]:373.5.46-021.65:[37.017.4:39(=161.2)](045)

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.20315563>

Проектна діяльність на уроках української мови в 6 класі в системі формування національної ідентичності

Зелінська Оксана Юріївна, доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри української мови та журналістики Уманського
національного університету, Садова, 28, Умань, 20300, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-7965-428X>

Кузьменко Надія Іванівна, учителька української мови та літератури,
спеціаліст вищої категорії, старший учитель, директор ЗЗСО I – III ступенів
імені двічі Героя Радянського Союзу І. Н. Степаненка с. Нехайки Драбівської
селищної ради Черкаської області, с. Нехайки, Шкільна, 13 Черкаська обл.,

Україна <https://orcid.org/0009-0000-1889-2594>

Тищенко Тетяна Миколаївна, кандидат філологічних наук, доцент,
в.о. завкафедри української мови та журналістики Уманського національного
університету, Садова, 28, Умань, 20300, Україна

<https://orcid.org/0000-0003-1601-2543>

Прийнято: 09.05.2026 | Опубліковано: 20.05.2026

Анотація. Статтю присвячено вивченню способів формування в шестикласників усвідомлення національної ідентичності. *Мета* – проаналізувати досвід учительки української мови та літератури ЗЗСО I – III ступенів с. Нехайки Черкаської області Н. І. Кузьменко з організації проектної діяльності на уроках української мови для формування у здобувачів освіти

усвідомлення національної ідентичності. У *результаті* проведеного дослідження встановлено, що одним із методів роботи, які забезпечують формування національної ідентичності учнів, стимулюють їхній інтерес до нових знань, сприяють розвитку дитини через розв'язання проблем і застосування їх у конкретній діяльності, створюють ситуацію успіху, є метод проєктів, використання якого на уроках української мови сприяє розвитку пізнавальних умінь і навичок учнів; формує вміння орієнтуватися в інформаційному просторі, самостійно конструювати свої знання, інтегрувати свої знання з різних галузей науки та критично мислити.

В основі індивідуальних, парних та колективних (групових) проєктів, які сприяють формуванню національної ідентичності в шестикласників під час вивчення на уроках української мови тем із розділу «Лексикологія», – повинно бути дослідження мовної проблеми, яке передбачає високий рівень творчої активності учнів, їхній усвідомлений вибір теми проєкту, предмета дослідження, методів та способів представлення результатів проєктної діяльності. Виявлено, що під час вивчення тем із розділу «Лексикологія» вчителька пропонує шестикласникам виконувати індивідуальні короткострокові мініпроєкти, парні проєкти, що створює умови для самореалізації учнів із різним рівнем підготовки, формуючи позитивну динаміку мотивації, колективні проєкти, виконання яких сприяє, крім суто мовних досягнень учнів, формуванню загальних компетентностей, навичок відповідальності та лідерства. Позитивним є те, що запропоновані вчителькою проєкти можуть виконувати і здобувачі з особливими освітніми потребами. **Висновки.** Для успішної реалізації проєктів разом із учнями варто укладати алгоритм дій або дорожню карту, відповідно до яких учні із захопленням будуть виконувати проєкти та презентувати їх перед однокласниками. Проєктна діяльність дає можливість відійти від традиційних уроків, учні стають активними учасниками освітнього процесу та набувають безцінного досвіду.

Ключові слова: проєктна діяльність, національна ідентичність, метод проєктів, індивідуальні мініпроєкти, колективні проєкти, урок української мови, здобувачі з ООП.

Project-based learning in Ukrainian language lessons in 6th form as part of the process of shaping national identity

Oksana Yuriyivna Zelinska, Doctor of Philology, Professor, Professor in the Department of Ukrainian Language and Journalism at Uman National University, 28 Sadova Street, Uman, 20300, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0002-7965-428X>

Nadiya Ivanivna Kuzmenko, teacher of Ukrainian language and literature, senior-level specialist, senior teacher, and headteacher of the I–III-level secondary school, in the village of Nehayky, Drabiv Town Council, Cherkasy Region, village of Nehaiky, Shkilna Street, 13, Cherkasy oblast, Ukraine

<https://orcid.org/0009-0000-1889-2594>

Tetyana Mykolayivna Tyschenko, PhD in Philology, Associate Professor, Acting Head of the Department of Ukrainian Language and Journalism at Uman National University, 28 Sadova Street, Uman, 20300, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0003-1601-2543>

Abstract: This article examines methods for fostering an awareness of national identity among 6th form students. The aim is to analyse the experience of organising project-based activities in Ukrainian language lessons to foster an awareness of national identity among students, as demonstrated by N. I. Kuzmenko, a teacher of the Ukrainian language and literature at the secondary school (grades 1–3) in the village of Nehaiky, Cherkasy oblast. The research found that one of the teaching methods which fosters the development of pupils' national identity, stimulates their interest in

new knowledge, promotes child development through problem-solving and the application of knowledge in practical activities, and creates a sense of achievement, is the project-based approach. The use of this method in Ukrainian language lessons contributes to the development of pupils' cognitive skills and abilities; it develops the ability to navigate the information space, construct knowledge independently, integrate knowledge from various fields of science, and think critically.

At the heart of individual, pair and collective (group) projects, which contribute to the formation of national identity in 6th form students whilst studying topics from the 'Lexicology' section in Ukrainian language lessons, should lie the investigation of a linguistic problem, which requires a high level of creative activity on the part of pupils, their conscious choice of project topic, subject of research, and methods and means of presenting the results of project work. It has been found that when studying topics from the 'Lexicology' section, the teacher asks 6th form students to undertake individual short-term mini-projects and pair projects, which creates conditions for the self-realisation of pupils with varying levels of preparation, fostering a positive dynamic of motivation, as well as group projects, the completion of which contributes, not only the pupils' purely linguistic achievements but also the development of general competences, responsibility and leadership skills. A positive aspect is that the projects proposed by the teacher can also be undertaken by pupils with special educational needs.

Conclusions. To ensure the successful implementation of projects, it is advisable to draw up a step-by-step plan or roadmap together with the students, following which they will enthusiastically carry out the projects and present them to their classmates. Project-based learning offers an opportunity to move away from traditional lessons; pupils become active participants in the educational process and gain invaluable experience.

Keywords: project-based learning, national identity, project method, individual mini-projects, group projects, Ukrainian language lesson, students with SEN.

Постановка проблеми. Ідентичність української нації є фундаментальною цінністю буття, особливо в час російсько-української війни. Формування національно-культурної ідентичності і духовної безпеки нації – сучасні виклики суспільству у вихованні підростаючого покоління. «Ключовим фактором духовної безпеки нації є національна самоідентифікація, яка втілюється у почуттях-цінностях – «Я-Українець» – «Ми-Українці». Сутність цих почуттів-цінностей полягає у дієвій причетності особистості до своєї нації, до роду в широкому розумінні цього слова. Особистість має прийняти історичну естафету вищих духовних надбань нації, жити і діяти на їх основі та примножувати їх з урахуванням викликів теперішнього часу» [8, с. 8].

Основними складовими національної ідентичності є мова, культура, історична пам'ять, традиції, спільні політичні та ціннісні орієнтири, вона консолідує спільноту, диференціює її від інших та допомагає особистості самовизначитися. Національна ідентичність починає формуватися під впливом сім'ї, а далі на людину впливає середовище, школа, інші навчальні заклади.

Відповідно до Професійного стандарту вчителя ЗЗСО учитель формує ціннісні ставлення в здобувачів освіти у процесі їхнього навчання, виховання й розвитку, використовує комунікацію як інструмент формування у здобувачів освіти ціннісних ставлень, організовує дослідницьку діяльність здобувачів в освітньому процесі, обирає форми організації освітнього процесу, ефективні для формування особистості [12].

Укладачі Модельної програми «Українська мова. 5 – 6 класи» у передмові прописують, що «на уроках української мови потрібно формувати риси громадянина України, виховувати любов до Батьківщини, природи, пам'яток старовини, плекати загальнолюдські моральні якості, утверджувати

гуманістичну мораль як базову основу громадянського суспільства» [7, с. 3]. Отже, програмою вже передбачене формування в учнів національної ідентичності. Визначені ціннісні орієнтири сприяють входженню особистості в соціум, пізнанню мовної картини світу, засвоєнню соціокультурних відомостей

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Заболотний О. В. та авторський колектив визначають, що «урок української мови на сучасному етапі повинен мати такі основні особливості: виховання мовної особистості, національно-свідомого громадянина України; реалізація комунікативно-діяльнісного, функціонально-стилістичного та інших аспектів навчання; українознавчого спрямування; розвиток пізнавальних і творчих здібностей особистості; мовленнєва спрямованість уроку, удосконалення всіх видів мовленнєвої діяльності; здійснення морального, етичного та естетичного виховання, що передбачає особистісний підхід до навчання; посилення практичної спрямованості навчання; використання активних інноваційних форм, методів, прийомів навчання; інтегральність (реалізація внутрішньо- і міжпредметних зв'язків); оптимальність змісту уроку» [7, с. 4]. Досягнути таких вимог, на нашу думку, можливо під час проектної діяльності учнів.

У науковій літературі немає єдиного потрактування понять «проектна діяльність». Науковці розглядають «проект» як технологію, як метод, як діяльність із проектування, як результат праці, як продукт проектної діяльності. Для нас важливим є те, що проектна діяльність, як зауважує Н. Бондаренко, «сприяє вирішенню важливих завдань: наближає освітній процес до умов і потреб реального життя; робить його особистісно значущим, мотивованим, цілеспрямованим, результативним; перетворює учня з об'єкта навчання на суб'єкт навчальної діяльності; включає резерви пам'яті, стимулює інтелектуально-пізнавальну і практичну діяльність учнів; залучає їх до самостійної творчої діяльності; розкриває творчий потенціал, розвиває креативність, самостійність особистості; виявляє й задіює потенційні резерви

особистості, дослідницькі здібності; підвищує рівень оцінки й самооцінки; реалізує потребу в самоствердженні; активізує позитивні емоції; знімає психологічні бар'єри (сором'язливість, страх, невпевненість, скутість та ін.); покращує якість навчання загалом» [2, с. 36].

Дослідники зауважують, що проєктна діяльність – конструктивна і продуктивна діяльність особистості, спрямована на розв'язання життєво значущої проблеми, досягнення кінцевого результату в процесі цілепокладання, планування і здійснення проєкту. Виокремлюють проєкти за видом діяльності - дослідницькі; пошукові; творчі; рольові, ігрові; прикладні (практико-орієнтовані); інформаційні (ознайомлювально-орієнтовані); за кількістю виконавців – індивідуальні, парні, колективні; за терміном виконання – мініпроєкти (урок чи частина уроку); короткострокові (від одного до кількох уроків); середньострокові (від місяця до кількох місяців); довгострокові (від півроку – до кінця навчального року). У функції вчителя входить допомога у визначенні мети і завдання діяльності, плануванні та організації роботи; у мотивації учнів для досягнення поставленої мети; у координації колективного проєкту, якщо його виконують учні молодшого чи середнього шкільного віку, оцінці результатів творчої діяльності учнів.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета цієї статті – використовуючи досвід викладання уроків української мови та літератури учительки Н. І. Кузьменко, показати, як за допомогою методу проєктів під час вивчення теми «Лексикологія» формувати у здобувачів освіти усвідомлення національної ідентичності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Особливістю проєктної діяльності на уроках української мови є те, що це ефективний метод навчання, який передбачає самостійне або групове створення учнями творчих продуктів для вирішення практичних проблем, а крім того, інтегрує мовні навички з критичним мисленням та креативністю.

Простів не може бути багато, їх учні не можуть підготувати на кожен урок, проте вони урізноманітнюють освітній процес, можуть виходити за рамки уроків і продовжуватись у позанавчальний час.

Індивідуальні проекти – це самостійно виконуване учнем / ученицею завдання, яке передбачає створення творчого продукту для вирішення практичних проблем. Наведемо приклади індивідуальних проектів, під час виконання яких можна формувати в учнів любов до мови, краю, де народився, рідної говірки, повагу до людей праці.

Індивідуальний проект «Емоджі й емоції». Суть цього завдання полягає в тому, щоб підібрати до 10 емоджі на вибір учня чи учениці фразеологізми, відомі в українській літературній мові чи в рідній говірці. Оскільки учні значну частину часу проводять у гаджетах, то це варто використати на благо. Завдання учителя: надати дорожню карту або разом з учнями у класі обговорити етапи виконання такого мініпроєкту.

Завдання учні виконують дома, вони мають засвоїти не тільки визначення фразеологізму, а й актуалізувати для себе найбільш поширені фразеологізми в українській мові взагалі, у говірці села чи просто родини. Учні готують невелику презентацію і коментують її. Під час коментування буде виявлено синонімічні ряди фразеологізмів, оскільки до одного емоджі учні можуть підібрати різні фразеологізми. Отже, таке завдання не тільки активізує пізнавальну діяльність учнів, формує навички пошукової роботи і критичного мислення, а й має практичне значення для життя в цифровому світі.

Мініпроєкти, пов'язані із вивченням ономастичного матеріалу, спрямовані насамперед на вивчення власних назв, які «живуть» у рідному селі та в родині. Якщо учні матимуть навички аналізу, правопису, відмінювання найближчих до них власних назв, це стане базою для успішного засвоєння ономастики української мови взагалі.

Для своїх учнів під час вивчення творення та правопису власних назв учителька пропонує декілька мініпроектів, зокрема, укласти хмари слів «Прізвища мого села», «Топоніми с. Нехайки», підготувати повідомлення «Походження мого прізвища», «Походження назви моєї вулиці», підготувати власне родинне дерево «Дерево міцне корінням, а людина – родом і народом».

Для успішного виконання учнями кожного з таких проєктів Н. І. Кузьменко надає учням дорожні карти, або алгоритм виконання проєкту.

Мініпроект «Прізвища мого села». Для того щоб виконати проєкт, необхідно 1) записати прізвища, наприклад, однокласників, школярів, сусідів, родичів тощо; 2) виявити найбільш поширені; 3) укласти хмари прізвищ. Це найпростіший проєкт, проте таке завдання ще можна диференціювати. Учням, які мають більшу схильність до аналізу мовних явищ, можна запропонувати хмари слів укладати за словотворчим суфіксом або за основою. Виконання таких завдань дає учням розуміння національної ідентичності українських прізвищ, маркерів етимології прізвищ, змушує критично мислити, сприяє проведенню елементарних мовних досліджень.

Мініпроект «Мій рід – мій щит» (про походження власного прізвища). Такий проєкт навчає учнів проводити інтерв'ювання та мовне дослідження, комунікувати з представниками старших вікових груп, толерантно ставитись до носіїв інших прізвищ, інколи немилозвучних із погляду інших носіїв, формує мовний портрет класного колективу, утверджує сімейні цінності. Для виконання цього мініпроекту вчителька надає учням такий алгоритм: 1) обрати об'єкт дослідження (звичайно, це буде прізвище учня / учениці, хоча вони можуть також обрати дівоче прізвище мами чи бабусі, які часто невідомі однокласникам, але будуть цікаві для проведення дослідження і презентації перед однокласниками); 2) розпитати родинну версію про походження прізвища в батьків чи бабусь і дідусів; 3) виявити корінь і суфікс прізвища та їхню етимологію і значення; виявити особливості правопису та відмінювання

прізвища; 5) виявити поширеність прізвища в селі зокрема та в Україні в цілому; б) представити проєкт у формі презентації чи повідомлення.

Для виявлення поширення прізвищ в Україні можна ще запропонувати учням скористатися даними сайту <https://ridni.org/karta/>, а для збагачення знань про етимологію прізвища, крім Етимологічного словника української мови, – даними сайту Українського генеалогічного форуму <https://ukrgenealogy.com.ua/viewtopic.php?t=127>, оскільки там інколи є інформація про те, що означає це слово в діалектах.

Наприклад, Власенко Артем представив таку інформацію про власне прізвище: «Прізвище Власенко є давнім українським прізвищем і, за інформацією мого дідуся, походить від імені прародича Власа. Це підтверджує і словотвірний аналіз. Прізвище має корінь Влас/ чоловіче ім'я / та суфікс -енко, який указує на ступінь спорідненості із Власом, за допомогою суфікса -енк(о) українці позначали сина батька. Такий суфікс указує на українське коріння носія прізвища. У чоловіків нашої родини прізвища змінюються (Власенка, Власенку), у жінок прізвище не змінюється. У селі таке прізвище мають 10 жителів разом зі мною. Мені вдалось з'ясувати, що прізвище Власенко в Україні носять 21233 жителі, у колишньому Драбівському районі Черкаської області – 81 особа. Воно є в козацьких реєстрах XVII століття. Займає 85 місце серед сучасних, найбільш поширених в Україні прізвищ. І я гордий з того, що моє прізвище має давнє українське коріння і дуже поширене в нашій країні. Це об'єднує мене з однофамільцями, яких я навіть не знаю, але вже вважаю своїми родичами».

Такі мініпроєкти дали змогу шестикласникам з'ясувати, що прізвища *Власенко* та *Льєнко* утворені від чоловічих імен, мають національний ідентифікатор – суфікс -енко, прізвище *Бідзюра*, хоч і утворене за допомогою українського форманта із значенням перебільшення ознаки -ура, та все ж позначене польським впливом, на що вказує звукосполучення *дз*, прізвище *Шершень* утворилось шляхом перенесення назви комахи на людину, яка,

очевидно, мала у своєму характері щось таке, що притаманно шершню, прізвища *Волжін* (Ніка) та *Плаксина* записані не відповідно до українського правопису / норма *Волжин*, *Плаксіна*. Крім того, прізвище *Волжін* на позначення особи жіночого роду повинно мати форму *Волжина*. Учні акцентували на своїх почуттях: бути носієм конкретного прізвища – це про відповідальність насамперед перед власною родиною, про збереження родинних цінностей, про ідентичність.

Проект «Дерево міцне корінням, а людина – родом і народом». В основі цього проекту українське прислів'я, що підкреслює важливість знання свого походження, сімейних традицій та національної приналежності для формування стійкої особистості. Родина та народ дають людині силу, захист і життєву опору, бо сила кожного у знанні свого коріння (історії роду, сімейних цінностей та традицій), повазі до батьків і країни, у якій народились і живемо, та національній свідомості. Без цього людина стає слабкою і вразливою для ворогів.

Як і під час виконання кожного проекту, учителька надає учням дорожню карту: 1) обрати об'єкт вивчення та форму представлення (сім'я / форма представлення електронний формат / презентація чи паперовий); 2) поспілкуватися з батьками, бабусями та дідусями, прабабусями і прадідусями, якщо учні ще мають таку можливість, записати інформацію про своїх родичів, братів, сестер, тіток, дядьків усіх рядів спорідненості, їх дати народження, прізвища, ім'я і по батькові; 3) представити зібраний матеріал у тій формі, яку оберуть учні; 4) прокоментувати особливості прізвищ, творення імен по батькові, правопис імен, зафіксованих у цьому родовому дереві.

Цей проект довгостроковий. Завдання варто дати на початку вивчення теми, а підсумки підвести під час узагальнювального уроку. Звичайно, виконання такого проекту можливе лише за допомогою батьків та дідусів і бабусь, комунікація з якими виведе учнів на цікаві сторінки історії родини, біографії родичів на тлі історії України, формуватиме гордість за рід і народ.

Колективна проєктна діяльність сприяє налагодженню конструктивної взаємодії між учасниками освітнього процесу, формує здатність до взаєморозуміння, до міжособистісної взаємодії засобами активної і пасивної комунікації, формує в здобувачів освіти здатності використовувати досягнуті обов'язкові результати навчання на практиці, формує лідерські якості та здатність брати на себе відповідальність. Шестикласникам можна запропонувати виконати такі колективні проєкти.

Мініпроєкт «Вулиця, якою я зробив / зробила мої перші життєві кроки»

У селі Нехайки Драбівської селищної громади Золотоніського району Черкаської області вулиць небагато, проте вони відображають типову сільську топоніміку і є рідними для учнів. Оскільки декілька учнів проживають на одній вулиці, то для виконання цього мініпроєкту вчителька запропонувала учням згурпуватися за місцем проживання і підготувати спільне повідомлення за мінідослідженням. Це завдання необхідно було виконати за таким алгоритмом: 1) обрати об'єкт дослідження; 2) розпитати в рідних, чому вулиця так називається; 3) виявити давніші назви вулиці, якщо такі були; 4) якщо вулиця була перейменована, в'яснити, чому відбулось перейменування; 5) виявити, чи є на вулиці якісь установи; 6) підготувати слайди за проведеним дослідженням; 7) прокоментувати результати дослідження.

У результаті проведеного дослідження учні дізналися, що вулиця *Шевченка*, названа на честь нашого національного пророка, є в кожному місті та селі України, назва вулиці *Центральна* виконує орієнтувальну функцію, оскільки проходить центром села, назва вулиці *Шкільна* вказує на установу, яка розміщена на ній, вулиця *Садова* відображає місцевий колорит вишневих садків, ще одного з національних символів, вулиця *Польова* має орієнтувальну функцію, оскільки виводить у поле край села. Такі завдання розвивають в учнів спостережливість, уміння орієнтуватися на місцевості, розуміння принципів

називання вулиць у містах і селах України, навичок етимологічного аналізу мовного явища тощо.

Мініпроєкт «Усі професії почесні». Такий мініпроєкт може бути як індивідуальним, так і колективним. Розробники Модельної навчальної програми «Українська мова. 5 – 6 класи» одним із ціннісних орієнтирів при вивченні розділу «Лексикологія» визначають формування в шестикласників інтересу до професійної діяльності рідних, знайомих, прагнення мати професію та успішно діяти [7]. Вивчаючи професійні слова, шестикласники укладають мінісловники професійної лексики. Це можуть бути словнички професійної лексики рідних, які успішні у своїй професії і є авторитетом для учня / учениці, або ж словнички професії, у якій себе бачать учні. Достатньо укласти реєстр 10 професіоналізмів, щоб в учня виробити навичку користуватися тлумачним термінологічним словником та укладати власний.

Учителька пропонує такий алгоритм виконання мінісловника професійної лексики: 1) обрати об'єкт (професію); 2) провести інтерв'ю із представником професії; 3) укласти реєстр слів-професіоналізмів у мовленні респондента; 4) подати тлумачення реєстрового слова відповідно до термінологічного словника чи Словника української мови в 11-ти томах.

Розуміючи складність професії листоноші, шестикласниця Ніка Волжін захотіла укласти словник професіоналізмів листоноші. Її тлумачення не такі розлогі, як у термінологічних чи тлумачних словниках, але вони засвідчують роботу з респондентом і вказують на самостійність виконання цього проєкту, формують шанобливе ставлення до людей.

Професіоналізми у мовленні листонош

Адресат – той, хто одержує лист чи посилку.

Адресант – той, хто відправляє лист чи посилку.

Відправка – процес відправлення листів, посилок.

Дільниця – закріплена за листоношею територія для доставки.

До запитання – лист, який адресат одержить у відділенні, коли сам за ним звернеться.

Журнал обліку – робочий журнал обліку підписки або поштових відправлень.

Інкасація – прийом-здача грошей у сейф-пакети, їх опечатування, перевезення на броньованих авто та зарахування на рахунок банку.

Передплата – оформлення періодичних видань на наступний термін.

Переказ – пересилання грошей поштою.

Періодика – періодичні видання (журнали, газети), які передплачують жителі села.

Коли учні презентують свої напрацювання, учителю необхідно провести словникову роботу. Тут можна вдосконалювати знання про лексичне значення слова, багатозначні слова, пароніми, синоніми, просторічні та діалектні слова, словотвір тощо.

Колективний проєкт «Словник говірки с. Нехайки»

У підручнику «Українська мова. 6 клас» О. Авраменка і З. Тищенко параграфи 19–20 відведено для вивчення діалектних та просторічних слів. Зауважимо, що приклади діалектних слів наведено переважно із південно-західного наріччя, конкретніше із гуцульського говору, лише приклади «*вагани* – ночви (Запорізька та Дніпропетровська обл.), *бараболя* – картопля (Тернопільська та Івано-Франківська обл.), *бузько* – лелека (Житомирська, Рівненська, Волинська обл.)» [1, с. 38] із вказівкою на області, а не на говори, як прийнято в діалектології. Крім того, автори підручника, порушили принцип науковості, оскільки навіть ця інформація є не повною, оскільки слово *бараболя* вживають і мовці західної частини Черкаської, усієї Вінницької, Хмельницької областей. Зовсім не наведено прикладів із поліського та південно-східного наріччя, які багаті своїми регіональними словами. Словник діалектних слів, які пропонують автори підручника для запам'ятовування, становлять гуцулізми.

Отже, перед учителькою стояло завдання показати учням багатство рідної говірки села Нехайки Золотоніського району Черкаської області, дати знання про те, що наша українська національна мова складається із двох форм – української літературної мови та народної української мови, які підживлюють одна одну, що в говірці існують слова, відомі обом формам української мови, а користування рідною говіркою сьогодні, під час російсько-української війни, є актуальним і вказує на нашу самобутність та національну ідентичність.

Учителька скористалася питальниками, які розробили науковці Східноподільського лінгвокраєзнавчого науково-освітнього центру Уманського національного університету для збору лексики говірки, з урахуванням ідеографічної сфери окремих тематичних груп лексики, і запропонувала їх учням на вибір. Перед учнями стояло завдання: записати від своїх дідусів та бабусь, прадідусів та прабабусь, якщо є така можливість, відповіді на питання та укласти словничок тематичної групи. Отже, алгоритм виконання мініпроєкту був такий: 1) обрати тематичну групу для дослідження; 2) обговорити з респондентом необхідність виконання такого завдання; 3) записати на диктофон у гаджеті відповіді респондентів; 4) прослухати відповіді і записати їх у поданий питальник; 5) у документі переставити місцями слово і питання; 6) створити реєстр; 7) виставити в алфавітному порядку реєстр; 8) презентувати словник обраної тематичної групи.

Оскільки дівчата обрали тематичні групи «Назви одягу і взуття» та «Харчування», «Дитинство», «Весільна лексика», а хлопці – переважно «Бджільництво», «Тваринництво», «Рибальство», то цей проєкт став колективним. Самоорганізовані мікрогрупи дослідників формують лідерські якості, оскільки було обрано відповідального за тематичну групу, відповідальність, чіткість. Головне, що працюючи в сім'ях, учні вчилися чітко ставити запитання, комунікували зі старшими у своїх родинах, вивчали сімейні

цінності з метою їх утвердження і продовження, знайомились зі звичаями і традиціями родини тощо.

Робота над словником говірки виходить за межі уроку української мови, її можна продовжувати в позаурочний час. Зведення окремих тематичних словничків у словник говірки дає можливість використовувати його як джерело під час вивчення тем із лексикології, фразеології, словотвору та дериватології української мови. Крім того, виконання таких проєктів знайомить учнів з традиційними заняттями мешканців села, історією села та країни через усні розповіді його мешканців, забезпечують міжпредметні зв'язки і розширюють світогляд здобувачів освіти. Такі проєкти можуть перерости в науково-дослідницькі роботи, присвячені регіональній проблематиці.

Метод проєктів дієвий і в інклюзивних класах, бо традиційна організація навчання не завжди сприяє інклюзивному навчанню. Метод проєктів уможлиблює вибрати форму роботи, яка імponує дітям з особливими потребами. Змога самому обрати посильну діяльність сприяє формуванню впевненості, що мотивуватиме до подальшого навчання, оскільки це покращує психосоціальні компетенції (так звані м'які навички). Учитель та учні, залежно від обраної теми, розробляють спочатку назву, потім визначають мету проєкту та форму реалізації, а також очікувані результати. Формування проєктних команд – це перший крок до командної роботи, що створює можливість об'єднати зусилля та ідеї й вирішувати нові виклики. Для дітей з ООП посильна участь у виконанні проєктів з вивчення діалектної лексики, їх активно можна залучати до збору лексичного матеріалу, поділу за тематичними групами. Опис фонетичних явищ, словотірних та інших особливостей доручаємо учням без особливих потреб, але характеристика особливостей лексики повинна здійснюватись значною мірою на матеріалі, який надали діти з ООП.

Висновки. У формуванні національної ідентичності здобувачів освіти провідне місце належить урокам української мови, оскільки саме завдяки мові

зберігаються і поширюються знання про традиції, звичаї, мистецтво (культурно-мовний код), історію країни, героїчні постаті (спільна історична пам'ять), прийняття цінностей і норм суспільства, прагнення до самовизначення, усвідомлення приналежності до української спільноти.

Одним із методів роботи, які забезпечують формування національної ідентичності учнів, стимулюють їхній інтерес до нових знань, сприяють розвитку дитини через розв'язання проблем і застосування їх у конкретній діяльності, створюють ситуацію успіху, є метод проєктів, використання якого на уроках української мови сприяє розвитку пізнавальних умінь і навичок учнів; формує вміння орієнтуватися в інформаційному просторі, самостійно конструювати свої знання, інтегрувати свої знання з різних галузей науки, критично мислити.

В основі індивідуальних, парних та колективних (групових) проєктів, які сприяють формуванню національної ідентичності в шестикласників під час вивчення на уроках української мови тем із розділу «Лексикологія», – дослідження мовної проблеми, яке передбачає високий рівень творчої активності учнів, їхній усвідомлений вибір теми проєкту, предмета дослідження, методів та способів представлення результатів проєктної діяльності.

Окремі індивідуальні проєкти переростають у парні проєкти, що створює умови для самореалізації учнів із різним рівнем підготовки, формуючи позитивну динаміку мотивації. Індивідуальні та парні проєкти можуть переростати в довгострокові колективні проєкти, наприклад, індивідуальні та парні проєкти «Тематичний словник говірки с. Нехайки» переросли в колективний проєкт «Словник говірки с. Нехайки Золотоніського району Черкаської області». Виконання колективних та парних проєктів сприяє, крім суто мовних досягнень учнів, формуванню загальних компетентностей, навичок відповідальності та лідерства.

Для успішної реалізації проєктів разом з учнями варто укласти алгоритм дій або дорожню карту, відповідно до яких учні із захопленням будуть виконувати проєкти та презентувати їх перед однокласниками. Дослідження показують, що проєктна діяльність дає можливість відійти від традиційних уроків, учні стають активними учасниками освітнього процесу та набувають безцінного досвіду.

Список використаних джерел

1. Авраменко О., Тищенко З. Українська мова. 6 клас. Взято з: <https://pidruchnyk.com.ua/2592-ukrmova-6-klas-avramenko.html> (Доступ: 18.01.2026)
2. Бондаренко Н. Проєктна діяльність на уроках української мови. Взято з: <https://surl.lu/odimvq> (Доступ: 18.01.2026)
3. Войтова Т. В. Проєктні технології на уроках української мови та літератури. Взято з: <https://surl.li/izwcps> (Доступ: 16.05.2026)
4. Горошкіна О. М. Лінгводидактичні засади навчання української мови в старших класах природничо-математичного профілю. Луганськ : Альма-матер, 2004. 362 с.
5. Карпенко В. М. Використання методів проєктів на уроках української мови та літератури. Взято з: <https://surli.cc/aebihp> (Доступ: 16.05.2026)
6. Коберник О. М. Проєктивна технологія: можливості застосування в освіті. *Педагогіка вищої та середньої школи*. Кривий Ріг, 2012. Вип. 36. С. 15–18.
7. Модельна навчальна програма «Українська мова. 5 – 6 класи» для закладів загальної середньої освіти / О. В. Заболотний та ін. Взято з: <https://surl.lt/iajozw> (Доступ: 18.01.2026).

8. Національно-культурна ідентичність у становленні підлітка: Монографія / К. О. Журба та ін. Київ, 2019. 150 с.
9. Опар'єнко Н. В. Презентація на тему: «Проектна діяльність на уроках української мови та літератури». Взято з: <https://surl.li/nghyge> (Доступ: 18.01.2026).
10. Полінок О. В. Формування граматичної компетентності учнів 10 класу з використанням методу проектів у процесі навчання української мови : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2018. 241 с.
11. Попова Л. О. Метод проектів на уроках української мови в старших класах: проблеми і перспективи оцінювання. Українська мова і література в школі, 2017. № 4. 50–53.
12. Професійний стандарт «Вчитель закладу загальної середньої освіти». Взято з: <https://surl.li/jgemhj> (Доступ: 18.01.2026).
13. Садовнікова О. Метод проектів на уроках української мови як засіб формування пізнавально-творчих умінь старшокласників. Українська мова і література в школі. 2007. № 4. С. 8 – 13.
14. Тищенко Н. Проектна технологія як засіб розвитку мотивації учнів у процесі навчання української мови. Українська література в загальноосвітній школі. Київ, 2015. № 2. С. 42–48.
15. Чеховська Л. Й. Проектне навчання на уроках української літератури у середній школі : наук.-метод. посіб. Запоріжжя, 2010. 263 с.